

ВІННИЦЬКИЙ ДЕЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра географії

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: «**Суспільно-географічні основи дослідження міст як центрів туризму (на прикладі Подільського суспільно-географічного району)**»

Студентки V курсу МАГЕ групи

Галузі знань 0401 Природничі науки

Спеціальності 8.04010401 Географія*

Ковальчук Юлії Вікторівни

Науковий керівник: доцент, канд. геогр. наук

Чернова Г.В.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

Члени комісії _____

м. Вінниця – 2016 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ МІСТ В ТУРИЗМІ.....	7
1.1 Місто як суспільно-географічне утворення та туристична дестинація.....	7
1.2 Класифікація міст як центрів туризму.....	20
1.3 Методи дослідження.....	30
РОЗДІЛ 2. ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ПОДІЛЬСЬКОГО СГР.....	34
2.1 Систематизація факторів розвитку туризму в містах.....	34
2.2 Ресурси Подільського туристичного району.....	45
РОЗДІЛ 3. БАЛЬНО-РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА МІСТ ПОДІЛЬСЬКОГО СГР.....	58
3.1 Оцінка історико-культурних туристичних ресурсів.....	58
3.2 Місто Кам'янець-Подільський – туристична перлина Поділля.....	68
РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У МІСТАХ.....	77
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	88

ВСТУП

В епоху мобільності та підвищення швидкості пересування туризм набуває все більшого розвитку. Він стимулюється національними економіками країн, де є однією з провідних галузей господарства, і здійснюється туристами, котрі прагнуть розширювати свій кругозір, ознайомитися з іншими культурами та народами, активно відпочивати, оздоровлюватися, розважатися або просто слідувати сучасним тенденціям моди.

На сьогодні туризм залишається однією з економічних сфер, що постійно динамічно розвиваються, мають високий потенціал та значні перспективи. Здавалося б, що туризм має стихійний характер, але насправді досить чітко виділяються напрямки туристичних потоків. На їх основі формуються туристичні регіони та центри. Туристичні центри – це локальні території, котрі користуються особливою увагою і популярністю серед туристів та концентрують у собі значний туристсько-рекреаційний потенціал. До них відносяться також міські поселення, функції яких мають не тільки виключне національне, регіональне, а часто і планетарне значення.

Сучасний турист вже не задовольняється стандартним набором туристських послуг, його потреби значно ширші. Прагнучи задовольнити постійно змінні смаки і переваги туристів, туроператори, диверсифікуючи свою діяльність, регулярно виводять на ринок нові типи турів, серед яких лідируюче місце посідає міський туризм. Сучасний міський туризм по суті акумулює в собі елементи інших видів туризму, таких як культурно-пізнавальний, релігійний, подієвий, діловий тощо. Саме ця обставина робить міський туризм дуже привабливим для туристів. В умовах швидких урбанізованих процесів та зростання ролі міст в житті суспільства важливим є збереження та примноження туристсько-рекреаційного потенціалу, що вимагає значних досліджень у цій сфері.

Об’єктом дослідження даної роботи є міста Подільського суспільно-географічного району України, а **предметом** – територіальна організація їх потенціалу як центрів туризму.

Метою роботи є дослідження теоретико-методологічних засад розвитку міст як центрів туризму та визначення основних проблем та перспектив розвитку туризму в містах. Для її досягнення були поставлені і в подальшому виконані наступні завдання:

- розкрити сутність міст як центрів туризму;
- з’ясувати класифікації міст - туристичних центрів;
- виявити і систематизувати фактори розвитку туризму в містах;
- визначити методiku оцінювання міст як центрів туризму;
- дати оцінку історико-культурним туристичним ресурсам міст Подільського СГР;
- виявити перспективи і проблеми розвитку міст як центрів туризму.

Суспільно-географічному дослідженню міст приділяли значну увагу українські вчені – фахівці з суспільної географії: В.В. Ковтун, М.Я. Міжега, Ю.І. Палеха, В.М. Пересекін, М.Д. Пістун, Ю.І. Пітюренко, А.В. Степаненко та ін.

Методологічною основою дипломної роботи є науково-методологічні розробки вчених-географів, присвячені вивченню рекреаційних ресурсів – О.О. Бейдика, С.П. Кузика, В.І. Мацоли, В.П. Руденка, І.В. Смаля; а також роботи, в яких розглядаються міста згідно сучасних потреб суспільства та тенденцій стрімкого розвитку туризму: Н.Ю. Беспалова, А.І. Доценко, В.Ф. Кифяк, М.І. Корнієнко, В.В. Лазарєв, І.В. Лазарева, І.І. Мітін, Є.В. Панкова, Є.Н. Перцик, А.А. Романов, Ф.С. Ульмасвай та ін.

Однак, суспільно-географічні проблеми розвитку міст як центрів туризму вивчені недостатньо, що і визначило актуальність теми.

У дослідженні міст як центрів туризму були використані методи, такі як галузевий, описовий, картографічний, порівняльно-географічний,

математико-статистичний, бальних оцінок, моделювання, а також прийоми логічного мислення (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація та систематизація). Інтерпретація отриманих результатів відбувалася за допомогою порівняльно-географічного підходу. Одним із важливих складових методологічного апарату суспільно-географічного вивчення міст Подільського СГР як центрів туризму є картографічне моделювання, яке яскраво підкреслює географічну спрямованість дослідження.

Статистична база дослідження була сформована на основі відкритих баз даних спеціалізованих статистичних Інтернет-ресурсів. В роботі використано статистичні дані, що відображають кількість туристичних та інфраструктурних об'єктів у досліджуваних містах.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні результати дослідження, що характеризують наукову новизну, такі:

- розкрита сутність міста як туристичної дестинації, яка представляє собою поселення, що має достатню кількість туристсько-рекреаційних ресурсів, закладів соціальної інфраструктури, хоча б один з видів транспортної доступності (аеропорти, залізничні вокзали, автобусні станції, автомагістралі) і позиціонує себе як туристичний центр в межах держави, до якої воно належить, або на міжнародному рівні;
- здійснена порівняльна оцінка туристичного потенціалу туристичних міст Подільського СГР, що дозволило визначити рівень конкурентоспроможності досліджуваних міст;
- удосконалено методичні основи суспільно-географічного дослідження міст як центрів туризму, які полягають у проведенні бально-рейтингової оцінки міст на прикладі історико-культурних туристичних ресурсів;
- обґрунтовано основні заходи щодо розвитку туризму у містах Подільського СГР.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові результати дослідження є методологічною і практичною основою для раціоналізації

територіальної організації розвитку міст як центрів туризму. Результати проведеного дослідження дали можливість оцінити туристичні можливості Подільського СГР, а також визначити заходи щодо розвитку туризму у досліджуваних містах у бік збільшення туристичних потоків до району і України в цілому.

В роботі використані власні розробки у вигляді графічних матеріалів та схем, які були отримані шляхом обробки статистичних даних. Наукові результати дослідження отримані здобувачем особисто. На основі аналізу отриманих даних були створені рейтинги, а також розроблені заходи щодо розвитку туризму у містах Подільського СГР.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та матеріали досліджень доповідались на 5 конференціях національного та міжнародного рівня: «Materials of the X International scientific and practical conference, Trends of modern science» (Sheffield, 2014); «Конкурентоспроможність національної економіки та освіти: пошук ефективних рішень» (Тернопіль, 2015); «Географія та екологія: наука і освіта» (Умань, 2016); «Географічний з'їзд» (Вінниця, 2016); «Актуальні питання географічних, біологічних та хімічних наук» (Вінниця, 2016).

Дипломна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури (67 джерел) загальним обсягом 94 сторінки. Робота містить таблиці, картосхеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналіз факторів розвитку туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.vuzlib.com.ua/articles/book/20204Analiz_faktoriv_rozvitku_tur/1.html
2. Байлик С.І. Конспект лекцій з дисципліни “Технологія туристської діяльності” (для студентів 2 курсу усіх форм навчання напряму підготовки 6.020107 - „Туризм”) / С.І. Байлик, І.В. Сегеда. – Харків: ХНАМГ, 2007. – 139 с.
3. Безруков Ю.Ф. Рекреационные ресурсы и курортология: учеб. пособие / Ю.Ф. Безруков. – Симферополь, 1998. – 105 с.
4. Бейдик О.О. Тлумачний словник термінів з рекреаційної географії (географії туризму) / О.О. Бейдик. – Київ. – Київський університет, 1993. – 56 с.
5. Боголюбов В.С. Экономика туризма / В.С. Боголюбов, В.П. Орловская. – М.: Академия, 2005. – 192 с.
6. Булатова Е.К. Возникновение и развитие тенденций формирования архитектурной среды для туризма // Современные научные исследования. Вып.2. – Концепт. – 2014. – Режим доступа: <http://e-koncept.ru/2014/54397.htm>
7. Булатова Е.К. Методы классификации городов - туристских центров / Е.К. Булатова, О.А. Ульчицкий. // Архитектура. Строительство. Образование: материалы междунар. науч.-практ. конф. 23-24 апреля 2014 г. / под общ. ред.: М.Б. Пермякова, Э.П. Чернышовой. – Магнитогорск: Изд-во Магнитогорск. гос. техн. ун-та, 2014. – 28–33 с.
8. В’їзний туризм / Коваль П.Ф., Алешугіна Н.О., Андрєєва Г.П. – Навчальний посібник: Ніжин. – Видавництво Лук’яненко В.В., 2010. – 304 с.
9. Географія міського туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://knowledge.allbest.ru/sport/2c0b65635b2ad69a5c53b88521216d37_0.html
10. Герасимчук З.В. Особливості типології міст як передумова ефективного стратегічного управління їх розвитком / З.В. Герасимчук, О.В. Середа. // Економічний форум Науковий журнал. — 2012. — Вип. 1.

11. Гілецький Й.Р. Економічна і соціальна географія: Посібник для абітурієнтів / Й.Р. Гілецький, Р.Р. Сливка, М.М. Богович; За редакцією Й.Р. Гілецького. — Львів: ВНТЛ-Класика, 2005.— 400 с.
12. Глибовець В.Л. Місто як суспільно-географічне утворення / В.Л. Глибовець. // Збірник матеріалів VII Міжнарод. наук. конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Географія, геоекологія, геологія: досвід наукових досліджень» / 11–14 травня 2010 року, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, Дніпропетровськ. – 2010. – 180 с.
13. Глибовець В.Л. Суспільно-географічні аспекти дослідження міст як центрів туризму (на прикладі Столичного суспільно-географічного району): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.02 "економічна та соціальна географія" / В.Л. Глибовець. – Київ. – 2011. – 189с.
14. Головчан А.І. Теоретико-методичні підходи до оптимізації розвитку туризму в дестинаціях / А.І. Головчан. // Вісник ДІТБ. – 2011. – № 15. – 139-145 с.
15. Головчан А.І. Теоретико-методологічні підходи до визначення сутності туристичних дестинацій та управління ними / А.І. Головчан.// Торгівля і ринок України: зб. наук. пр. – Донецьк, 2009. – Вип. 27. – 157-161с.
16. Екологічний паспорт Вінницької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://www.vineco.gov.ua/load/st_d/e_p/ekologichnij_pasport_obl
17. Екологічний паспорт Тернопільської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecoternopil.gov.ua/index.php/pro-departament/novyny/127-ekolohichni-pasportternopilskoi-oblasti-2014-roku>.
18. Екологічний паспорт Хмельницької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada.km.ua/menu/top/14>.
19. Дестинація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>

20. Історико-культурні заповідники в сучасній Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=55811>
21. Кіптенко В.К. Менеджмент туризму: Підручник / В.К. Кіптенко. – К.: Знання, 2010. – 502 с.
22. Кляп М.П. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб / М.П. Кляп, Ф.Ф. Шандор. — К.: Знання, 2011. — 334 с.
23. Кравченко Т.А. Світові тенденції розвитку міст і зарубіжний досвід вирішення проблем міського соціально-економічного розвитку / Т.А. Кравченко. // Держава та регіони. Серія: Державне управління Науково-виробничий журнал. — 2011. — № 4 — 135–141с.
24. Кривець А.Г. Формування рекреаційно-туристичного комплексу як перспективний напрямок розвитку Поділля // Регіональна політика України: наукові основи, методи, механізми: Зб. наук. пр. – Частина 3. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України. – 1998. – 39-42 с.
25. Лебедева В. Туристична галузь: погляд з регіону / В. Лебедева. // Віче. – 2005. – № 3. – 53-55 с.
26. Леонтьєва Ю.Ю. Оцінка ресурсів категорії "атракція" регіональних DESTINATION Україн / Ю.Ю. Леонтьєва. // Економіка і регіон. – 2009. – №3 (22). – 20-25 с.
27. Любіцева О.О. Типізація DESTINATION / О.О. Любіцева, О.В. Третяков. // Географія та туризм : зб. наук. пр. – К., 2012. – Вип. 17. – 3-9 с.
28. Мацола В.І. Рекреаційно-туристичний комплекс України / В.І. Мацола. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАНУ, 1997. – 259 с.
29. Місто [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE>
30. Medlik S. Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality / S. Medlik. – 3-d ed. – Elsevier Science, 2003. – 205 с.
31. Момонт Т.В. Економіка. Управління. Інновації / Т.В. Момонт. – 2012. – №1 (7).

32. Музиченко-Козловська О.В. Роль туризму в просторовій організації міст / О.В. Музиченко-Козловська. // Національний університет “Львівська політехніка”. — 2012. — 335 с.
33. Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/2008021543750/turizm/metodi_doslidzhennya_geografiyi_turizmu
34. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери. Наукове видання / Л.С. Гринів, М.В. Копач, В.С. Кравців, С.П. Кузик. — Львів: НАН України. — ІРД НАН України. — 1999. — 78 с.
35. Orbasli A. Historic towns: Tourism, conservation, development, with particular reference to turkish towns / A. Orbasli. // The University of York (United Kingdom). — 1994. — 278 p.
36. Основні фактори розвитку ринку туристичних послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/momont4.htm
37. Охріменко А.Г. Удосконалення територіальної організації рекреаційного комплексу Подільського регіону //автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. — 2001. — 170 с.
38. Пам'ятка археології [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Пам%27ятка_археології
39. Пам'ятки архітектури та містобудування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/11758/>
40. Пам'ятка історії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Пам%27ятка_історії
41. Памятники истории и культуры Украинской ССР. — К.: Наукова думка., 1987. — 756 с
42. Пам'ятка монументального мистецтва [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Пам%27ятка_монументального_мистецтва

43. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство Навчальний посібник / Є.В. Панкова. – К.: Альтерпрес., 2003. – 352 с.
44. Пацюк В.В. Фактори розвитку туристичної індустрії промислового міста / В.В. Пацюк. // Молоді науковці - географічній науці. Матеріали наукової конференції (Київ, 24 - 25 жовтня 2007 року). – К.: ВГЛ «Обрії». – 2007. – 111–114 с.
45. Петров М.Б. Кам'янець-Подільський / М.Б. Петров, І.В. Рибак. // Енциклопедія історії України. — К. : Наукова думка, 2007. — Т. 4. — 55 с.
46. Пламеницька О. Кам'янець-Подільський / О. Пламеницька. – К.: Абрис, 2004. – 255 с.
47. Подорожі Україною: Скелі Довбуша – Кам'янець-Подільський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://igormelika.com.ua/shhodennik-mandrivnika/podorozhi-ukrajinoyu-skeli-dovbusha-kamyanets-podilskiy-22-26-08-2012>
48. Полинова Н.Ф. Оценка необходимого и достаточного времени на осмотр экскурсионных объектов // Социально-географические проблемы повышения зффективности туристско-экскурсионного обслуживания. – Минск: Из-во Беларуск. ун-та., 1978. – 100-104 с.
49. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємства. Навч. пос. / П.Р. Пуцентейло. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
50. Рекреаційні ресурси та перспективи розвитку туризму в подільському економічному районі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poglyad.com/students/item-6896>
51. Реєстри пам'яток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainaincognita.com/ru/rozdily/pamyatky/reestry-pamyatok>
52. Сіцінський Ю. Й. Гектор Кам'янецької фортеці / Ю. Й. Сіцінський. – 2003. – 126 с.

53. Смолій В.А. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / В.А. Смолій, В.К. Федорченко, В.І. Цибух. // Передмова В.М. Литвина. – Видавничий Дім «Слово», 2006. – 372 с.
54. Станіславська Л. Стара фортеця / Л. Станіславська. — Кам'янець-Подільський, 2002. — 56 с.
55. Тонкошкур М.В. Аналіз тенденцій розвитку міського туризму: європейський досвід / М.В. Тонкошкур. // Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 25 с.
56. Туризм і місто: досвід, проблеми та перспективи: монографія / за заг. ред. І.М. Писаревського. // Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 284 с.
57. Туристські дестинації як суб'єкт управління регіонального розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://tourlib.net/books_ukr/ semenov61
58. Туристичні ресурси Кам'янець-Подільська [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://referat-ok.com.ua/turizm/turistichni-resursi-kamacuteyanec-podilska htm>
59. Управління регіональним розвитком туризму Навчальний посібник / В.Ф. Семенов, В.Г. Герасименко, Г.П. Горбань, Л.М. Богадьорова. – Одеса: Одеський державний економічний університет, 2011. – 225 с.
60. Характеристика туристського потенціалу Подільського туристсько-рекреаційного регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://otherreferats.allbest.ru/sport/00102886_0.html
61. Хлоп'як С.В. Особливості механізму управління підприємством туристичної галузі / С.В. Хлоп'як. // Вісник КНТЕУ. – 2002. – № 5. – 33-46 с.
62. Царик Л.П. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки і аналізу / Л.П. Царик, Г.О. Чернюк. – Тернопіль, 2001. – 105 с.
63. Ціншен Ван. Культура народів Причорномор'я / Ван Ціншен. – 2002. – №35. – 11-15 с.

64. Ціншен Ван. Теоретичні та методологічні аспекти рекреаційної географії: сучасний підхід / Ван Ціншен, О.Г. Топчієв. // Укр. Геогр. Журнал. – 2003. – № 4.
65. Цьохла С.Ю. Систематизація факторів розвитку туристичної індустрії / С.Ю. Цьохла. // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». – 2009. – Том 22 (61), №2. – 373-380 с.
66. Яновська Н.В. Туризм: організація і облік / Н.В. Яновська. – Харків: Фактора, 2000. – 115 с.
67. Яроменко О.В. Дипломна робота бакалавра: методичні рекомендації до виконання та захисту для студентів напряму підготовки 6.040104 «Географія» денної та заочної форм навчання. – Рівне, 2013. – 46 с.